

МАНЖУРА

Олександр Васильович
Manzhura11@ukr.net

д.е.н., Проректор з
науково-педагогічної
роботи, ВНЗ Укоопспілки
"Полтавський
університет економіки і
торгівлі"

УДК 330.322

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ
ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИTHE ACTUAL CHALLENGES OF INVESTMENT ACTIVITY IN THE
CONTEXT OF THE FORMATION OF THE INVESTMENT STRATEGY OF
UKRAINE

У статті розкрито ключові аспекти сучасного розвитку інвестиційної діяльності в Україні виходячи з необхідності формування збалансованої інвестиційної стратегії національної економіки. На основі аналізу статистичних даних інвестиційної активності та характеристики джерел інвестицій систематизовано ключові перешкоди інвестиційній діяльності.

В статье раскрыто ключевые аспекты современного развития инвестиционной деятельности в Украине исходя из необходимости формирования сбалансированной инвестиционной стратегии национальной экономики. На основе анализа статистических данных инвестиционной активности и характеристики источников инвестиций систематизированы ключевые препятствия инвестиционной деятельности.

The article reveals the key aspects of the current development of investment activity in Ukraine based on the need to formulate a balanced investment strategy of the national economy. On the basis of the analysis of investment activity statistics and the characteristics of the sources of investment, the key obstacles to investment activity are systematized.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційна стратегія, інвестиційні ресурси, інвестиційна політика.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инвестиционная стратегия, инвестиционные ресурсы, инвестиционная политика

Keywords: investment activity, investment strategy, investment resources, investment policy

ВСТУП

Передумовою забезпечення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності економіки України є структурна перебудова національного господарства, впровадження проектів і програм соціально-економічного розвитку та розбудови інфраструктури. Водночас такі проекти частіш за все потребують акумуляції значного обсягу фінансових ресурсів, при цьому держава не завжди може самостійно забезпечити їх наявність. Саме з цією метою проводиться процес залучення інвестиційних ресурсів, що дає змогу формувати необхідний обсяг ресурсного забезпечення, реалізувати виконання стратегічно важливих та пріоритетних завдань, сприяти структурній перебудові та подальшому розвитку національної економіки.

Сучасний розвиток української держави характеризується негативним інвестиційним кліматом, відсутністю стабільних внутрішніх джерел інвестування, невпевненістю іноземних інвесторів у поверненні вкладених в економіку ресурсів та відсутністю бажання здійснювати інвестування. Нині Україна проходить своєрідний новий етап становлення сфери інвестиційної діяльності, що вимагає формування

нових інвестиційних стратегій та механізмів їх реалізації.

Теоретико-прикладні, методологічні аспекти інвестування, залучення і використання інвестицій, формування інвестиційного середовища та покращення інвестиційного клімату досліджуються в роботах вітчизняних та зарубіжних науковців: В. Апопія, О. Барановського, І. Бланка, О. Василика, Т. Васильціва, А. Гайдучкого, О. Гонти, Ю. Дайновського, М. Денисенка, Дж. Кейнса, Т. Кулініч, С. Мадери, А. Мерзляка, Н. Міценко, О. Носової, Т. Осташко, А. Пересади, Ю. Сафонова, Б. Семака, Д. Стеченко, Т. Уманець, С. Черкасової, А. Чухна, В. Швеця та ін.

Незважаючи на глибокий рівень теоретико-методологічного та практичного розкриття зазначених проблем потребують подальших досліджень теоретико-прикладні аспекти розробки інвестиційних стратегій, механізми їх реалізації з врахуванням особливостей національної економіки.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є дослідження ключових аспектів сучасного розвитку інвестиційної діяльності в Україні виходячи з необхідності формування збалансованої інвестиційної стратегії національної

економіки; аналіз інвестиційної активності та характеристика джерел інвестицій в національну економіку; систематизація ключових перешкод інвестиційної діяльності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вирішення поставлених у статті завдань базується на діалектичному підході та загальнонаукових методах пізнання. Інформаційною базою дослідження є наукові праці, матеріали періодичних видань, Internet ресурси.

РЕЗУЛЬТАТИ

Протягом багатьох років Україна накопичувала досвід інвестиційної діяльності, що супроводжувалося здійсненням активної політики по залученню іноземного капіталу в країну, міняла стратегію і тактику управління інвестиційними процесами. Але й дотепер не виробила дієві інвестиційні державні регулятори. Незважаючи на те, що країна багата на різні ресурси, які сьогодні необхідні для зарубіжних країн і досі не розроблені ефективні стимулюючі важелі для встановлення та зміцнення міжнародного співробітництва, також існує безліч проблем в інвестиційному законодавстві, і в цілому не налагоджена система регулювання експортно-імпортних операцій [1].

Обсяги капітальних інвестицій у 2016 р. в економіку України склали 326,2 млрд. грн., що на

53,1 млрд. грн. більше ніж у 2015 р.. На рис. 1 зображена динаміка капітальних інвестицій протягом 2009-2016 рр. Безумовно, тенденція позитивна, але при цьому слід враховувати, що питома вага валового нагромадження основного капіталу у ВВП за 2016 рік становить лише 15,1%. Тобто розміри інвестування не досягають того прийнятного навіть мінімального рівня, достатнього для підтримки виробничих потужностей і соціальних об'єктів. А тим більше, їх усе ще недостатньо для базових інновацій і технологічного оновлення економіки (в середньому по економіці ступінь зносу основних засобів за результатами 2015 р. становить 60,1%). Недостатнє інвестування веде до втрати конкурентоспроможності національної економіки, занепаду основних фондів, спаду виробництва та збільшення собівартості продукції, що призводить до подальшого недоінвестування виробництва.

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у 2016 р. залишаються: промисловість – 33,3%, будівництво – 12,6%, сільське, лісове та рибне господарство – 13,8%, інформація та телекомунікації – 4,8%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,7%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 7,6%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 5,9%.

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій 2009-2016 рр. [побудовано за даними [2]]

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2016 р. профінансовано 69,4 % капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 7,1 %. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 9,4 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 2,9 % усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 8,9 %. Інші джерела фінансування становлять 2,3 %.

Іноземними інвесторами у 2016 році в економіку України вкладено 4405,8 млн. дол. США прямих інвестицій проти 3763,7 млн. дол. США у 2015 році. Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31.12.2016 року становив 37 655,5 млн. дол. США (рис.2).

Іноземні інвестиції спрямовувались в уже розвинені сфери економічної діяльності: фінансову та страхову – 10 324,4 млн. дол. США, у зв'язку з вимогами докапіталізації в банківській системі та промисловість – 9 550,2 млн. дол. США.

Рис. 2. Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій 2010-2016 рр. [побудовано за даними [2]]

До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 9691,6 млн. дол. США, Нідерланди – 5753,9 млн. дол. США, Російська Федерація – 4349,8 млн. дол. США, Велика Британія – 2046,3 млн. дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 1766,5 млн. дол. США, Німеччина – 1606,6 млн. дол. США і Швейцарія – 1467,3 млн. дол. США.

Водночас значно зменшився відтік інвестиційного капіталу. Так, частка виведених інвестицій у структурі відтоку ПП у 2013 році становила 2,85 млрд. грн., у 2014 – 1,17, у 2015 – 0,89, а за 3 квартали 2016 – 0,5 млрд. дол. США.

За оцінками експертів, у 2017 р. Україна потребуватиме капітальних інвестицій на суму 24,8 млрд. дол. США за рахунок усіх джерел фінансування. При цьому частка інвестицій у ВВП має суттєво збільшитись у 2017 році до 18,9%. Тільки тоді ми зможемо поступово виходити на конкурентний рівень із розвинутими країнами.

Проте, як ми бачимо, через брак коштів у бюджетах центральної та регіональних влад, держава практично стоїть осторонь інвестиційних процесів. Недержавні інвестори також володіють обмеженими фондами. Крім цього, варто відзначити й недостатній рівень наявних внутрішніх заощаджень населення. Деякі аналітики стверджують, що на руках у громадян знаходиться близько 100 млрд. доларів США, проте можливості для надійного інвестування цих коштів, тим більше для регулярного підживлення економіки, обмежені.

За період незалежності в Україні створювалися безліч структур, які мали б сприяти розробці комплексного бачення інвестиційної діяльності, формуванню інвестиційного клімату, позитивного інвестиційного іміджу України. Протягом останніх років відбулися значні інституційні зміни інвестиційного середовища та ряд позитивних кроків для стимулювання інвестицій. Серед них слід відзначити: створення правового поля для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства, в частині забезпечення гарантій діяльності для інвесторів, економічних та організаційних засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні; застосування націона-

льного режиму інвестиційної діяльності, тобто надання рівних умов вітчизняним та закордонним інвесторам; підписання та ратифікація Верховною Радою України більше ніж 70 міжурядових угод про сприяння та взаємний захист інвестицій; скасування обов'язкової державної реєстрації іноземних інвестицій, що спрощує порядок залучення іноземних інвестицій, мінімізує прояви корупції та інші.

Незважаючи на це у рейтингу Doing Business 2017 за результатами 2016 р. Україна піднялась лише на 1 пункт і посіла 80 позицію. У порівнянні із 2016 р., Україна покращила свої позиції за такими показниками, як: створення підприємств - з 24-го до 20-го місця; підключення до електромереж - із 140-го до 130-го місця; захист міноритарних інвесторів - із 101-го до 70-го місця; забезпечення виконання контрактів - з 93 до 81 місця. Для подальшого покращення інвестиційного клімату актуальним є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Державним інституціям, які відповідають за інвестиційні процеси, багато ще треба зробити в напрямках захисту прав інвесторів, розвитку державно-приватного партнерства, удосконалення системи управління державними інвестиціями, розвитку інвестиційної інфраструктури. З метою реалізації цих завдань Кабінетом Міністрів України утворено Офіс із залучення та підтримки інвестицій. Основними завданнями якого є: створення механізму підготовки та реалізації інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»; сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади; підготовка пропозицій щодо формування і реалізації інвестиційного потенціалу України; підтримка пріоритетних інвестиційних проектів; поліпшення інвестиційного клімату; забезпечення захисту прав інвесторів; визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час реалізації інвестиційних проектів; підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо взаємодії з

інвесторами; удосконалення нормативно-правової бази з відповідних питань [3].

Також, при Президенті України діє Національна інвестиційна рада. Завданнями якої є: розроблення пропозицій щодо стимулювання та розвитку інвестиційної діяльності в Україні, формування привабливого інвестиційного іміджу України, у тому числі з урахуванням найкращої міжнародної практики; сприяння формуванню основних напрямів державної політики щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні; напрацювання пропозицій щодо стратегічних напрямів розвитку інвестиційного потенціалу України, стимулювання іноземних та національних інвестицій в розвиток економіки держави; вивчення ініціатив та потенційних пропозицій щодо інвестиційних проектів, а також практики взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності з державними органами; аналіз та узагальнення проблем, які перешкоджають інвестуванню в економіку України, підготовка пропозицій щодо шляхів їх вирішення, зокрема щодо заходів зі сприяння захисту прав інвесторів; участь в опрацюванні проектів актів законодавства з питань інвестиційної діяльності. Ці інституції покликані сформулювати стратегію інвестиційної діяльності та механізми її реалізації, розробити комплексну (взаємодоповнюючу) інвестиційну політику, яка б спиралася на реальні можливості національної економіки. Побудова інвестиційної стратегії має вразовувати оптимальне співвідношення між внутрішніми та іноземними інвестиціями, що забезпечить найбільш ефективний розвиток економіки. В науковій літературі та господарській практиці виділяють наступні стратегії інвестиційного розвитку країни.

Стратегія внутрішнього інвестування – стратегія при якій обсяг власних інвестицій перевищує обсяг іноземних інвестицій у загальній кількості залучених інвестиційних ресурсів.

Стратегія іноземного інвестування – стратегія за якої спостерігається перевищення обсягів іноземних інвестицій над внутрішніми.

Стратегія збалансованого інвестування – стратегія за якої спостерігається рівнозначність за обсягами внутрішніх та іноземних інвестицій [4, с. 122-124].

Державна інвестиційна політика щодо залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій буде залежати від вибору стратегії подальшого інвестиційного розвитку національної економіки. З попереднього аналізу інвестиційної діяльності в Україні очевидно, що основний обсяг інвестицій надходить з внутрішніх джерел, частка іноземних інвестицій за всі роки незалежності коливається в межах 2-3 %.

За таких обставин державне регулювання інвестиційної діяльності потрібно спрямувати на пряме управління інвестиціями, а також – на контроль за законністю здійснення інвестиційної діяльності всіма учасниками та інвесторами. Держава має стати надійним помічником та партнером. Важливою складовою є робота над збільшення питомої ваги таких джерел внутрішнього інвестування, як банківська система та кошти населення. Банківська система за підтримки держави має забезпечити вливання фінансових ресурсів в економіку через механізм трансформації внутрішніх заощаджень в

інвестиції. На заваді цьому стоїть катастрофічне зниження довіри населення до зберігання заощаджень у банківських установах, падіння рівня реальних доходів населення, наявність значної заборгованості із виплати заробітної, невизначеність валютно-курсової політики держави та непередбачуваність інфляційних процесів [5, с.20-21]. Активізація інвестиційної активності можлива за умови проведення монетарної, валютної та фінансово-кредитної політики, яка орієнтована на утворення стимулів до спрямування акумульованих ресурсів на інвестиції в реальний сектор економіки.

Стратегія інвестиційного розвитку також має включати: проведення політики деофшоризації, яка спрямована на повернення та недопущення виведення капіталів в офшорні зони; запровадження механізм використання зовнішніх запозичень на інвестиційні цілі, а не використання їх для виконання поточних боргових зобов'язань; орієнтацію на надання виважених преференцій довгостроковим інвестиційним проектам, які призведуть до позитивних структурних змін; відстоювання позицій України на міжнародній арені; сприяння зростанню обсягів виробництва національних товаровиробників, підвищення їх ефективності для активізації процесів капітальних інвестицій на підприємствах; залучення до інвестиційних процесів такого стратегічного ресурсу як земля, держава на цьому ринку має запровадити чіткі правила гри. Важливими залишаються питання страхування та гарантування інвестицій. Відсутність чіткої інвестиційної стратегії в державі є основним гальмом у створенні інституційної основи для активізації інвестиційної діяльності. Хоча за своїм потенціалом Україна залишається привабливою для інвестицій.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на позитивні тенденції інвестиційної діяльності протягом останніх років слід констатувати, що питома вага валового нагромадження основного капіталу у ВВП є досить низькою. Тобто розмірів інвестування недостатньо для базових інновацій і технологічного оновлення економіки. Постійне недоінвестування виробництва веде до втрати конкурентоспроможності національної економіки, занепаду основних фондів, спаду виробництва та збільшення собівартості продукції.

В національній економіці багато ще треба зробити в напрямках захисту прав інвесторів, розвитку державно-приватного партнерства, удосконаленні системи управління державними інвестиціями, розвитку інвестиційної інфраструктури, що вимагає формування інвестиційної стратегії національної економіки. Вона має включати проведення заходів з активізації внутрішньої інвестиційної діяльності та залучення іноземних інвестицій. А саме: збільшення питомої ваги таких джерел внутрішнього інвестування, як банківська система та кошти населення, політику деофшоризації, запровадження механізму використання зовнішніх запозичень на інвестиційні цілі, орієнтацію на надання виважених преференцій довгостроковим інвестиційним проектам, відстоювання позицій України на міжнародній арені, сприяння

зростанню обсягів виробництва національних товаровиробників та підвищення їх ефективності, залучення до інвестиційних процесів такого стратегічного ресурсу як земля.

Список використаних джерел

1. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України: монографія / А.А. Чухно. – К.: Логос, 2003. – 631 с.

2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Положення про Офіс із залучення та підтримки інвестицій / Урядовий портал / [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249425329>

4. Гонта О.І. Формування комплементарної інвестиційної політики в Україні: виклики глобалізації та вимоги економічної безпеки: Монографія / Гонта О.І., Дубина М.В., Пілевич Д.С. – Чернівці: 2013. – 184с.

5. Олешко А.А. Макроекономічні диспропорції у процесах трансформації заощаджень в інвестиції / А.А. Олешко // Секторальні асиметрії розвитку національної економіки: механізми подолання в умовах нових викликів та факторних обмежень: зб. матеріалів доп. Всеукр. наук. Internet конф. з міжнар. участю 29 трав. 2015 р. – Тернопіль: Тайп, 2015. - С. 19-21.